

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали VIII науково-практичної конференції
з міжнародною участю

м. Харків, 30 жовтня 2025 року

Харків – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Харківський національний медичний університет**

**ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Томілінські читання

*Матеріали VIII науково-практичної конференції
з міжнародною участю*

м. Харків, 30 жовтня 2025 року

Харків
ХНМУ
2025

УДК 614(477)(082)
Г 87

Затверджено
Вченою радою ХНМУ.
Протокол № 16 від 27.11.2025 р.

Редакційна колегія: О. А. Наконечна, К. Г. Помогайбо,
В. Г. Нестеренко, К. М. Сокол,
А. А. Подпрядова, Н. М. Мартиненко

Г87 **Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення «Томілінські читання»** : матеріали VIII науково-практичної конференції з міжнародною участю, Харків, 30 жовтня 2025 р. / Ред. кол.: О. А. Наконечна, К. Г. Помогайбо, В. Г. Нестеренко та ін. Харків, 2025. 262 с.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17642172>

УДК 614(477)(082)

© Харківський національний
медичний університет, 2025
© О.А. Наконечна, К.Г. Помогайбо,
В.Г. Нестеренко та ін., 2025

Бережна А.В., Чумаченко Т.О. Грибкові інфекції та резистентність грибкових патогенів до антифунгальних препаратів як недооцінена проблема сучасної медицини	42
Анісімова І.О., Мельниченко О.А., Шапкін А.С. Передовий досвід Ізраїлю як складова вдосконалення державної політики щодо реабілітації постраждалих від військової агресії	45
Рогова О.Г., Оганезова Г.В., Крупеня В.І. Превентивна реабілітація як перспективний напрям функціонування системи охорони здоров'я	47
Сокол К.М., Акоюян А.А. Жіноче обрізання крізь призму прав людини: медичні та етичні наслідки для громадського здоров'я.....	50
Соколова І.І., Слинько Ю.О. Стоматологічна допомога військовослужбовцям в умовах сьогодення	54
Мякина О.В., Прокоф'єва О.О., Вовк Ю.А. Психологічні особливості сприйняття і подолання стресових ситуацій членами родин військових	56
Медведєва О.М., Трегуб П.О. Виклики системі громадського здоров'я: сказ – інфекція воєнного стану.....	59
Ревть Н.Ф., Подпрядова А.А. Медико-соціальні особливості охоплення ромського населення вакцинацією в громадах	61
Поступна О.В., Бурма А.П. Виклики та можливості розвитку медичного туризму в Україні для реабілітації військовослужбовців та ветеранів	63
Бойко В.В., Піра А.С. Уламкові ураження цивільного населення під час повномасштабної війни та залученість хірурга до навчання громадськості.....	66
Ромошаібо К.Г., Podpriadova A.A., Nesterenko V.G. Definition of a set of measures to improve the quality of life of young people who have become addicted to smoking, alcohol and drugs	67
Semenov V.V., Kriachkova L.V., Ustymchuk O.V. How often healthcare practitioners monitor cancer risk factors among their patients and how often are they impacted by the same risk factors	69
Orel O.V., Orel M.O. Organization of medical care during hostilities Ukrainian and world experience.....	70

Кожна організація та кожен збір мають важливе значення, особливо враховуючи тягар, який лежить на лікарнях, де медичний персонал забезпечує лікування та догляд за пацієнтами. Таким чином, організації та фонди не лише допомагають пораненим, й приділяють увагу кожній людині, що потребує підтримки та дбайливого ставлення у складний і стресовий час. Допомога – це не лише операції чи медикаменти, й атмосфера, яку можуть створити та демонструвати волонтери. Вона стимулює жагу до життя, прагнення розквітати, дає відчуття своєї цінності, що тебе та твої потреби бачать і не лишають напризволяще, що спонукає пацієнтів активно працювати над реабілітацією та покращенням свого стану, поки волонтери роблять усе можливе зі свого боку.

Література:

1. Сірко В., Боксгорн А. Взаємодія волонтерських організацій з органами влади під час воєнного стану в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2023. № 4 (43). С. 32–40.
2. Сазонець І.Л., Ханіна О.І. Форми медичного волонтерства та напрямки державного регулювання волонтерської діяльності у медичній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №1. С.103–109.
3. Благодійний фонд «Дейна варта Дніпро». URL: <https://ynadnistro.org.ua/>
4. Благодійний фонд «Право на життя». URL: <https://www.facebook.com/PravonaliveDnipro/>
5. Благодійний фонд «Карітас Донецьк». URL: <https://donetsk.caritas.ua/publications/>
6. Громадська організація «Форпост». URL: <https://forpost.org.ua/zvit/>
7. «Товариство Червоного Хреста України». URL: <https://redcross.org.ua/activities/cash-and-voucher-programs/cash-programs/>
8. Всеукраїнський сучасний центр воєнної травми «Superhumans». URL: <https://share.google/GnViD3kxc6vMIxAi5>
9. Благодійний фонд «Starenki». URL: <https://starenki.com.ua/zvitnist/>
10. Благодійний фонд «СпівДія». URL: <https://spivdiia.org.ua/>

ГРИБКОВІ ІНФЕКЦІЇ ТА РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ГРИБКОВИХ ПАТОГЕНІВ ДО АНТИФУНГАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ ЯК НЕДООЦІНЕНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ

Бережна А.В., Чумаченко Т.О.

Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Вступ. Протягом останніх десятиліть грибкові інфекції стають дедалі поширенішими в усьому світі. За оцінками Denning D., щорічна захворюваність на інвазивні грибкові інфекції у світі становить 6,5 мільйона випадків, та близько 2,5 мільйона випадків смертей безпосередньо пов'язані з ними [1]. В Україні щороку у близько мільйона осіб розвиваються серйозні грибкові інфекції [2], однак офіційна статистика захворюваності відсутня. Найбільш уразливими до грибкових патогенів є імунокомпрометовані особи: люди з тяжкими хронічними захворюваннями, імунодефіцитами, ВІЛ-інфіковані, хворі на туберкульоз та інші.

Лікування грибкових інфекцій, яке є тривалим та вартісним, ускладнюється появою резистентних штамів збудників. Однак, незважаючи на те, що антимікробна резистентність є загальноновизнаною проблемою

громадського здоров'я, основна увага медичної спільноти здебільшого зосереджена на явищі антибіотикорезистентності збудників бактеріальної етіології, про що свідчить переважна спрямованість сучасних систем епідеміологічного нагляду, програм профілактики та інфекційного контролю, хоча й інші мікроорганізми – зокрема віруси, паразити та гриби – також здатні набувати стійкості до лікарських засобів і потребують розробки та впровадження програм стримування формування та поширення резистентних штамів.

Мета роботи – оцінити потенційні загрози для здоров'я та благополуччя населення, пов'язані з грибковими патогенами та формуванням у них резистентності до антифунгальних препаратів, в умовах сьогодення.

Матеріали та методи. Проведено аналіз наукової літератури, офіційних звітів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та Європейського центру з контролю та профілактики захворювань (ECDC) щодо проблеми грибкових інфекцій. Вивчено нормативно-правову базу щодо епідеміологічного нагляду за інфекційними захворюваннями та антимікробної резистентністю в Україні.

Дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи «Наукове обґрунтування технології профілактики інфекцій, пов'язаних з наданням медичної допомоги, з урахуванням впливу соціальних факторів на епідемічний процес», № держреєстрації 0123U100193.

Результати. У 2022 році ВООЗ опублікувала список пріоритетних грибкових патогенів, до якого було включено 19 найменувань грибків. Їх розділили на три групи (критичного, високого та середнього пріоритету) в залежності від важливості для громадського здоров'я та необхідності у проведенні наукових досліджень. У групу критичного пріоритету ввійшли *Aspergillus fumigatus*, *Candida albicans*, *Candidozyma auris* (*Candida auris*) та *Cryptococcus neoformans*.

A. fumigatus – поширений пліснявий грибок, який може спричинити інвазивні інфекції, переважно органів дихання. Серйозну загрозу становлять азол-резистентні форми інфекції *A. fumigatus*, при яких смертність, за даними деяких науковців, може сягати 100 %.

C. albicans – дріжджовий грибок, який є частиною нормального мікробіому людини, однак, за певних умов (зокрема, при порушенні роботи імунної системи, тривалому прийомі антибіотиків) може спричинити інфекції слизових оболонок і навіть небезпечне для життя захворювання – інвазивний кандидоз [3]. Хоча вважається, що резистентність *C. albicans* є доволі низькою, результати окремих досліджень викликають занепокоєння та свідчать про високу адаптивність грибка до умов існування. Наприклад, Dhasarathan P. et al. повідомляли, що у 85 % зразків клінічного матеріалу, відібраного від хворих на хронічний туберкульоз, виділено штами *C. albicans*, стійкі до більш, ніж трьох антифунгальних препаратів [4].

C. auris – новий грибовий патоген, який вперше було описано у 2009 році в Японії [5]. Перший випадок інфекції *C. auris* в Європі було зареєстровано у 2014 році у Франції. Наразі ECDC повідомляє про 4012 випадків інфекції в країнах Європейського союзу / Європейської економічної зони за період з 2013 по 2023 роки, причому кількість випадків невпинно зростає [6]. *C. auris* має високий потенціал до внутрішньолікарняних спалахів, що може призводити до тривалого закриття відділень. Високу резистентність штами *C. auris* мають до флуконазолу та помірну – до амфотерицину В. Особливістю патогена є природна стійкість до антифунгальних препаратів, і в науковій літературі описані панрезистентні штами грибка [3, 6].

C. neoformans – опортуністичний грибовий патоген, джерелом якого у природі є ґрунт, гниюча деревина та птишині фекалії. Особливу небезпеку становить для ВІЛ-інфікованих осіб, є основною причиною смертності хворих на СНІД. Стійкість *C. neoformans* до антифунгальних препаратів залишається недостатньо вивченою [3, 7].

Слід зазначити, що природні та соціальні явища впливають на поширеність грибків у навколишньому середовищі, змінюють їхні властивості та сприяють появі нових груп ризику серед населення. Наприклад, резистентність *A. fumigatus* до азолів частково пов'язана з використанням азольних фунгіцидів у сільському господарстві. Існує припущення, що *C. auris* еволюціонував від рослинного сапрофіта до небезпечного для людини патогена після адаптації до вищих температур. Стихійні лиха, такі як землетруси, цунамі, повені та урагани, також воєнні конфлікти та війни, значно знижують якість життя населення, супроводжуються руйнуванням інфраструктури та сприяють погіршенню епідемічної ситуації. Також на поширеність грибкових захворювань впливає поява нових негрибових патогенів. Так, під час пандемії COVID-19 спостерігалось зростання захворюваності на супутні інвазивні грибові інфекції, серед яких переважали аспергілез, кандидемія та мукормікоз [3, 8].

Незважаючи на розповсюдженість грибкових інфекцій у світі, існують значні труднощі у їх діагностиці та забезпеченні країн ефективними антифунгальними препаратами. Наприклад, ехінокандини, які зазвичай використовують для лікування інвазивного кандидозу, досі недоступні в багатьох країнах [3]. Відсутність національних систем моніторингу грибкових інфекцій унеможливило впровадження науково обґрунтованих заходів профілактики, що сприяє подальшому поширенню грибкових патогенів та глобалізації цієї проблеми.

В Україні епідеміологічний нагляд за грибовими інфекціями не ведеться. До Переліку інфекційних хвороб, що підлягають реєстрації, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2020 року № 1726 грибові патогени не включено. Дозорному епідеміологічному нагляду в Україні підлягають інфекції, пов'язані з наданням медичної допомоги, також антимікробна резистентність, тому окремі випадки грибкових інфекцій можуть бути зафіксовані в офіційній звітності. Однак ці дані не забезпечують повного уявлення про епідемічну ситуацію, яка вірогідно погіршилась через військову агресію рф.

Висновки. Грибові інфекції становлять значну загрозу для здоров'я та благополуччя населення, особливо в умовах зміни клімату, стихійних лих та воєнних конфліктів. В закладах охорони здоров'я існують ризики виникнення спалахів, пов'язаних з резистентними госпітальними штамами грибків. Водночас у багатьох країнах є обмеження в лабораторних і фінансових ресурсах, що унеможливило належну діагностику, лікування та профілактику грибкових інфекцій. Військові дії в Україні загострюють проблему грибкових інфекцій та резистентності їх збудників, що потребує наукового обґрунтування впровадження рутинного епідеміологічного нагляду за цією групою захворювань.

Рекомендації. Необхідно посилити дослідницьку діяльність та запровадити глобальний моніторинг за поширенням грибкових патогенів, зокрема тих, які мають потенціал до розвитку лікарської стійкості. Для країн з низьким та середнім рівнем доходу доцільно залучати до співпраці міжнародних партнерів. Це дозволить розробити та реалізувати ефективні національні стратегії для профілактики і контролю грибкових інфекцій.

Література:

1. Denning D. W. Global incidence and mortality of severe fungal disease. *The Lancet Infectious Diseases*. 2024. Vol. 24, № 7. P. e428–e438.
2. Osmanov A., Denning D. W. Burden of serious fungal infections in Ukraine. *Mycoses*. 2015. Vol. 58, suppl. 5. P. 94–100.
3. World Health Organization. WHO fungal priority pathogens list to guide research, development and public health action. *Geneva: World Health Organization*. 2022.
4. Dhasarathan P, AlSalhi M. S., Devanesan S., et al. Drug resistance in *Candida albicans* isolates and related changes in the structural domain of Mdr1 protein. *Journal of Infection and Public Health*. 2021. Vol. 14, № 12. P. 1848–1853.
5. Satoh K., Makimura K., Hasumi Y., et al. *Candida auris* sp. nov., a novel ascomycetous yeast isolated from the external ear canal of an inpatient in a Japanese hospital. *Microbiology and immunology*. 2009. Vol. 53, № 1. P. 41–44.
6. European Centre for Disease Prevention and Control. Survey on the epidemiological situation, laboratory capacity and preparedness for *Candidozyma (Candida) auris*, 2024. *Stockholm: ECDC*. 2025.
7. Zhao Y., Ye L., Zhao F., et al. *Cryptococcus neoformans*, a global threat to human health. *Infectious Diseases of Poverty*. 2023. Vol. 12, № 1. Art. 20.
8. Seidel D., Wurster S., Jenks J. D., et al. Impact of climate change and natural disasters on fungal infections. *The Lancet. Microbe*. 2024. Vol. 5, № 6. P. 5.

ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД ІЗРАЇЛЮ ЯК СКЛАДОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Анісімова І.О.¹, Мельниченко О.А.², Шапкін А.С.²

¹*Ando-Clinic, Алст, Бельгія*

²*Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна*

З давніх часів силовий спосіб відчуження чужого майна став «звичною справою» для «сильних цього світу». Тому не дивно, що держави (як самотужки, так і зі своїми союзниками), які володіють порівняно великим військовим потенціалом і застосовують його для вторгнення на території (частіше за все, сусідніх) держав (як тих, які наявні на мапі світу багато століть, так і ті, чия історія налічує лише декілька десятиліть, зокрема Ізраїль, Україна та інші країни колишнього СРСР). Подібна поведінка може мати різні наслідки (міру успіху), але її завжди поєднує наявність постраждалих від військової агресії. Звісно населення, яке зазнало фізичної шкоди, моральних страждань і матеріальних втрат потребує належної підтримки (допомоги) з боку держави, що має втілюватися у відповідній державній політиці. У цьому контексті Україні (яка від 2014 року змушена протидіяти військовій агресії РФ на Донбасі, з 2022 р. – повномасштабному вторгненню цієї країни) варто звернути увагу на досвід Ізраїлю – держави, яка на власному досвіді відчуває, як десятиліттями існувати під тиском перманентної військової небезпеки та збройних сутичок, організувати реабілітацію постраждалих від військової агресії [1; 2]. Означене, зрештою, й обумовлює актуальність даного дослідження.

Передусім зазначимо, у відповідь на виклики, що обумовлені військовою агресією, в Ізраїлі розгорнуто одну з найефективніших та найкомплексніших

Наукове видання

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали VIII науково-практичної конференції
з міжнародною участю

Відповідальна за випуск К.Г. Помогайбо

Формат А5. Ум. друк. арк.16,375. Зам. № 25-134.

**Редакційно-видавничий відділ
ХНМУ, пр. Науки, 4, м. Харків, 61022
izdatknmurio@gmail.com
vid.redact@kmmu.edu.ua**

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавництв, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції серії ДК № 3242 від 18.07.2008 р.